

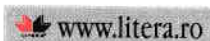
România în Primul Război Mondial
Criza balcanică 1912-1914
Petre Otu

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Copyright © 2017 Grup Media Litera

Editor: Vidrașcu și fiii
Coordonare colecție și redactare: Ilieș Câmpeanu
Corectură: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OTU, PETRE

România în Primul Război Mondial: Criza balcanică
1912-1914/ Petre Otu. – București: Litera, 2017

Index

ISBN 978-606-33-2067-5

I. Otu, Petre

94

PETRE OTU

ROMÂNIA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

CRIZA BALCANICĂ 1912-1914

București
2017

Petre Otu este absolvent al Academiei Militare, în prezent Universitatea Națională de Apărare Carol I (București), și al Facultății de Istorie a Universității Alexandru Ioan Cuza (Iași). Doctor în istorie, cercetător științific grad I și profesor universitar. Carieră didactică și științifică în Academia Militară (Universitatea Națională de Apărare Carol I), Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Universitatea din Pitești. Este autor, coordonator, coautor și editor al unor lucrări pe probleme de istorie modernă și contemporană a României, istorie militară românească, geopolitică și geostrategie. Dintre lucrările sale amintim *Înfrânți și uitați. Românii în bătălia de la Stalingrad* (1999), împreună cu Vasile-Ozunu, *Gheorghe I. Brătianu, Istorie și politică* (2003), împreună cu Aurel Pentelescu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda* (2005), lucrare care a obținut premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române, *Îmbrățișarea Anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939–22 iunie 1941* (2006), *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei* (2008), *Pace și război în spațiul românesc. Secolul al XX-lea* (2010), *Radiografierea unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza* (2011), împreună cu Maria Georgescu, și *Sub semnul lui Marte. Secvențe de istorie militară românească* (2016).

Nota redacției

Mare parte din materialul ilustrativ pentru acest volum ne-a fost pus la dispoziție, cu amabilitate, de profesorul Petre Otu. Având în vedere că sunt documente fotografice de epocă și au o valoare documentară inestimabilă, suntem siguri că cititorul va înțelege de ce publicarea lor ca atare este foarte importantă, deși calitatea unor imagini lasă de dorit.

Citatele din textul de bază își găsesc trimiterea exactă la Bibliografia selectivă de la sfârșitul volumului.

CUPRINS

Introducere	7	Caracterul acțiunii României la sudul Dunării	67
Cronologie	9	Mobilizarea armatei	69
Regiunea sud-est europeană la începutul secolului XX . . .	15	Planificarea strategică	76
Balkanii – ghem de contradicții regionale și continentale . . .	15	Organizarea comandamentului	84
Poziția geopolitică și geostrategică a României la începutul secolului XX . . .	19	Concentrarea forțelor și trecerea Dunării	86
Primul Război Balcanic (1912–1913)	24	Inamicul insidios... holera . . .	93
Organizarea militară a statelor balcanice.	24	Societatea românească și războiul româno-bulgar . .	105
Desfășurarea Primului Război Balcanic (1912–1913)	26	Pacea din Balcani	114
Tratatul de pace de la Londra	31	Conferința de pace de la București	114
România și Primul Război Balcanic	35	Tratatul de pace	119
Politica de neutralitate condiționată	35	De la criza balcanică la atentatul de la Sarajevo . . .	124
Protocolul de la Petersburg . . .	48	„Nu ministru, ci un prieten.“ Ultimele luni de activitate a guvernului conservator . .	124
Războiul româno-bulgar (1913)	54	Guvernarea liberală. Drumul anevoios al reformelor . . .	128
Izbucnirea războiului între aliați	54	Vizita țarului Nicolae al II-lea la Constanța (1/14 iunie 1914)	131
Diplomația românească în al Doilea Război Balcanic . .	58	Atentatul de la Sarajevo . . .	135
Armata la declanșarea războiului româno-bulgar . .	60	Bibliografie selectivă	140
		Indice	143

7/20–8/21 octombrie Congresul Partidului Național Liberal validează programul de reforme anunțat de liderul său cu o lună înainte.

4/17 decembrie Protocolul de la Florența (Italia), prin care se fixează frontierele sudice și sud-estice ale Albaniei.

11/24–14/27 decembrie Comitetul Executiv al Partidului Conservator dezbate programul de reformă, ca replică a celui liberal.

15/28 decembrie Prin Decretul regal nr. 6949, diplomatul Mihail Burghelie e numit ministru plenipotențiar în Albania.

31 decembrie 1913/13 ianuarie 1914 Demisie a guvernului conservator Titu Maiorescu.

1914

4/17 ianuarie Formare a guvernului liberal condus de Ion I.C. Brătianu.

2/15–12/25 februarie Alegeri parlamentare.

21 februarie/7 martie Noul Parlament își deschide lucrările.

27 februarie/12 martie Constantin Stere prezintă raportul comitetului de delegați ai secțiilor Adunării Deputaților care face o largă pledoarie în favoarea reformelor.

30 martie/12 aprilie Parlamentul adoptă Legea pentru organizarea Dobrogei Noi.

1/14 aprilie În *Monitorul Oficial* nr. 1 bis e publicată Legea pentru organizarea Dobrogei Noi.

18/31 mai–26 mai/8 iunie Alegeri pentru Adunarea Constituantă.

5/18 iunie Adunarea Constituantă își începe lucrările pentru modificarea legii fundamentale.

5/18 iunie Alexandru Marghiloman e ales șef al Partidului Conservator, înlocuindu-l pe Titu Maiorescu, demisionat la sfârșitul lui februarie.

1/14 iunie Vizita oficială a țarului Nicolae al II-lea la Constanța, la invitația regelui Carol I.

2/15–3/16 iunie La București au loc convorbiri între Ion I.C. Brătianu, premierul român, și Serghei Sazonov, ministrul de externe al Rusiei. Cei doi demnitari fac o plimbare cu automobilul în zona Predeal, trecând după-amiaza la nord de munți, în Transilvania, depășind frontiera româno-austro-ungară.

15/28 iunie Asasinarea la Sarajevo a arhiducelui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei, și a soției sale. Evenimentul a generat o criză gravă în relațiile internaționale, pretext formal pentru declanșarea Primului Război Mondial.

REGIUNEA SUD-EST EUROPEANĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Balcanii – ghem de contradicții regionale și continentale

Există o lungă, controversată și neterminată dezbatere în mediile științifice, politice, militare, culturale etc. privitoare la conceptele de regiune balcanică și regiune sud-est europeană (sau Europa de Sud-Est). Ea urcă în secolul XVIII, pentru ca la începutul veacului următor să apară, grație geografului german Johann August Zeune (1778–1853), termenul de Peninsulă Balcanică. În 1808, el numea cele trei peninsule din sudul Europei – Pirineică, Alpină și Balcanică. Singura care și-a păstrat numele este Peninsula Balcanică.

Denumirea a fost rezultatul unei erori, întrucât numele de Balcan, care în limba turcă înseamnă munte, a fost dat lanțului muntos din nord-vestul Bulgariei, numit de slavi Stara Planina (Muntele Vechi). Acest termen s-a extins asupra regiunii muntoase ce străbate regiunea de la est la vest. Noțiunea de „regiune balcanică” sau Balcani este foarte greu de definit, indiferent de criteriul utilizat – fizico-geografic, etnic, cultural, politic etc. –, astfel că ea este una relativă care, în funcție de împrejurări, poate să-și extindă sau să-și restrângă aria.

Este o răspântie geopolitică, străbătută de linii de demarcație evidente – religioase (între catolicism și ortodoxie, între creștinism și islam), civilizaționale (între civilizația de tip bizantin și cea de tip otoman; între civilizația occidentală și cea orientală), politice (disputele între marile alcătuiți ale Europei central-vestice, ale Europei estice, ale Europei sudice și mediteraneene) etc.

Aceste falii au generat numeroase dispute, crize, războaie, determinate, în bună măsură, de împărțirea de către marile puteri europene și de noile state care s-au format în secolul XIX a „moștenirii

otomane“, cea a Imperiului Otoman, aflat într-o prelungită criză de la sfârșitul secolului XVII. Ele au adus regiunii termeni cu sensuri peiorative, cum ar fi cele de „butoi de pulbere a Europei“ sau de „balcanizare“, ultimul fiind utilizat și pentru alte arii caracterizate de instabilitate și de conflicte.

Sintagma de regiune sud-est europeană (Europa de Sud-Est) este ceva mai neutră și ceva mai precisă, întrucât are la bază, în genere, un criteriu geografic. Cu toate acestea, controversesele nu lipsesc.

La începutul secolului XX, regiunea balcanică, această „Asie internă a Europei noastre“, după cum o caracteriza istoricul francez Georges Duhamel, și-a reconfirmat statutul, constituind unul dintre punctele cele mai fierbinți ale scenei internaționale. În fapt, de aici a izbucnit „scânteia“ care a aprins marele conflict din anii 1914–1918, denumit și Marele Război, spre a le deosebi de celelalte, mult mai modeste în ce privește efectivele angajate, pierderile umane și materiale, consecințele asupra evoluției societăților umane.

Creșterea tensiunii în arealul balcanic la începutul secolului XX a fost datorată, în primul rând, accentuării contradicțiilor dintre marile puteri grupate în cele două coaliții politico-militare – **Puterile Centrale** sau **Tripla Alianță** (Germania, Austro-Ungaria, Italia) și **Tripla Înțelegere** sau **Antanta** (Franța, Marea Britanie, Rusia). Reține atenția conflictul de interese ce opunea Imperiul Austro-Ungar și Imperiul Rus. Primul dintre ele, blocat în centrul și vestul continentului de Germania, aliata sa, și în est de Rusia, și-a îndreptat efortul spre regiunea balcanică.

Cât privește Rusia, la sfârșitul secolului XIX a fost antrenată în ceea ce s-a numit „marele joc asiatic“, principala competitoră fiind Marea Britanie. A intervenit, însă, un eveniment foarte important care a schimbat, în bună măsură, evoluțiile de până atunci. Este vorba de războiul ruso-japonez din anii 1904–1905, care s-a soldat, spre surpriza multora dintre contemporani, cu victoria Japoniei, ce se va afirma în perioada următoare ca o mare putere.

Rusia, blocată în expansiunea sa în Extremul Orient, a fost cuprinsă de revoluție (1905–1907). În aceste condiții, diplomația rusă s-a îndreptat spre Europa, vechea sa direcție de acțiune. Dar,

în regiunea centrală, Germania era prea puternică, astfel că singura regiune accesibilă erau Balcanii. Aici însă, interesele rusești au intrat în coliziune cu cele austro-ungare, contradicțiile marcate dintre cele două imperii generând crize puternice.

Pe lângă disputele dintre marii actori, tensiunea era sporită și de contradicțiile intraregionale. Slăbirea considerabilă a puterii otomane în secolulul XIX și aplicarea largă a „principiului naționalităților“ au complicat situația din regiune, ambițiile și rivalitățile statelor mai mici fiind foarte marcate.

Referindu-se la complexitatea situației din Balcani și la păienjenșul de interese contradictorii de aici, Nicolae Iorga scria: „Tradiția bulgărească și sârbească a râvnirii către Constantinopol, nevoia expansiunii sârbești către Marea Adriatică, tendința Muntenegrului de a forma un stat mai întins cu elemente slave și albaneze, aspirațiile albanezilor de a se uni într-un stat național, dorința aromânilor de a-și păstra ființa etnică, visul grecesc al unui Bizanț înviat în întregimea lui, și, de altă parte, de peste Dunăre și de peste mare, amintirea italiană a colonizării pe malul balcanic al Mării Adriatice, pofta austriacă de a păstra supremația în Balcani ca și în Carpați, speranța rușilor de a rămânea ocrotitorii fraților slavi mai mici, și, în sfârșit, prezența României în Dobrogea și a românilor în dreapta Dunării, iată curente care azi se luptă între ele, cu armele în mână sau în pregătirea întrebuițării armelor“ (N. Iorga, „Notele unui istoric asupra evenimentelor din Balcani“, pp. 117–118).

Prima criză majoră a avut loc în anul 1908 și a fost generată de revoluția Junilor Turci, o încercare de modernizare a structurilor învechite, perimate ale Imperiului Otoman, „omul bolnav“ al Europei. Privită la început cu speranță, revoluția nu a satisfăcut așteptările popoarelor balcanice, noile autorități trecând la o politică de „otomanizare“, inexistentă până atunci. Această conduită a sporit convulsiile interne și a generat complicații internaționale serioase.

Pe fondul revoluției Junilor Turci, Austro-Ungaria a anexat, la 23 septembrie/6 octombrie 1908, provinciile otomane Bosnia și Herțegovina, primite spre administrare prin Tratatul de la Berlin (1878), blocând reunirea de către Serbia într-un singur stat a popoarelor slave

din Balcanii de vest. Ca urmare a unui acord încheiat între Bulgaria și Austro-Ungaria, guvernării de la Sofia au declarat independența țării lor doar cu o zi înainte (22 septembrie/5 octombrie).

Rusia s-a văzut nevoită să accepte această situație, dar a căutat, ulterior, să se re poziționeze în regiune, reluând două proiecte mai vechi – panslavismul și panortodoxismul. Primul urmărea crearea unui mare stat al slavilor din sudul continentului (bulgari, sârbi, croați, sloveni, muntengreni), iar al doilea unirea ortodocșilor într-o singură formațiune politico-statală. Cu toate acestea, în calea ambelor proiecte stăteau obstacole dintre cele mai serioase, la contradicțiile dintre marile puteri adăugându-se cele între actori regionali, cum ar fi între Serbia și Bulgaria sau între Bulgaria și Grecia.

Miza cea mai mare a contradicțiilor interbalcanice era stăpânirea Macedoniei, revendicată concomitent de Bulgaria, Serbia și Grecia. În sprijinul revendicărilor se invocau argumente de ordin istoric, etnic, lingvistic, cultural, simbolic etc. În plus, ele au stipendiat organizații și societăți, dintre care unele aveau caracter secret, astfel că tulburările erau endemice în această provincie.

După 1909 a avut loc o relansare a relațiilor ruso-bulgare, cercurile politice de la București știind că între cele două state slave ortodoxe exista chiar și o convenție militară secretă care prevedea, între altele, sprijinirea de către marea putere de la răsărit a pretențiilor bulgare asupra Dobrogei românești în cazul unei conflagrații în care statul român s-ar fi plasat de partea Puterilor Centrale.

În anul 1911, în Bulgaria, politicianul rusofil Ivan E. Gheșov a primit șefia guvernului de la Sofia, iar în anul următor, sub auspiciile diplomației rusești conduse din 1910 de Serghei Dmitrievici Sazonov, se puneau bazele Ligii Balcanice, o coalitiție alcătuită din Bulgaria, Grecia, Serbia și Muntenegru. Constituirea alianței regionale s-a realizat destul de rapid: la 22 februarie/13 martie 1912, Bulgaria și Serbia au semnat un acord de colaborare, dublat apoi de o convenție militară, care conținea prevederi ofensive și defensive. Documentul a fost semnat de șefii celor două state majore, Ivan Ficev și Radomir Putnik (29 aprilie/12 mai 1912). La acordul bulgaro-sârb au aderat apoi Grecia (16/29 mai 1912) și Muntenegru (iulie 1912).

Crearea Alianței (Ligii) Balcanice s-a bazat pe un compromis, ignorându-se o serie de probleme litigioase, cum ar fi trasarea viitoarelor granițe. Astfel a fost posibilă cooperarea pe plan politic și militar, dar nu au fost înlăturați germeii destrămării alianței.

Imperiul Rus a acționat stăruitor pentru depășirea adversităților între țările balcanice și pentru crearea coalitiției, sperând că Liga Balcanică va fi un instrument al politicii sale care să blocheze interesele Austro-Ungariei și Imperiului Otoman și pe care să o folosească, eventual, și împotriva României, dacă aceasta ar fi continuat să graviteze în orbita Vienei. Speranțele sale au fost însă infirmate, iar Seghei Sazonov, ministrul de externe, a fost nevoit să constate, ulterior, într-o formulare celebră, că „i-am scăpat din mână”.

Și celelalte mari puteri au încercat să oprească izbucnirea războiului în Balcani, dar eforturile lor s-au dovedit infructuoase, astfel că au asistat relativ neputincioase la declanșarea ostilităților, pe care le pregătiseră, în bună măsură, prin politica lor de până atunci.

Poziția geopolitică și geostrategică a României la începutul secolului XX

În acest păienjeniș de interese contradictorii continentale și regionale, România avea o poziție geopolitică și geostrategică aparte. Fără a face parte geografic din arealul balcanic, statul român urmărea îndeaproape evoluția situației de la sud de Dunăre, interesele sale vizând îmbunătățirea statutului românilor din Balcani, păstrarea echilibrului de putere și rectificarea graniței dobrogene, care fusese considerată neviabilă din punct de vedere strategic încă din momentul stabilirii ei la Congresul de pace de la Berlin (1878).

Conștientă de precaritatea poziției sale geopolitice și ținând cont de deteriorarea gravă a relațiilor româno-ruse, evidențiată elocvent de criza din primăvara anului 1878, România s-a orientat către Puterile Centrale la care a aderat în 1883. Această opțiune de politică externă a întărit securitatea statului român, întrucât doar Germania putea să asigure echilibrul de putere în sud-estul

România în Primul Război Mondial
Neutralitatea 1914–1916
Petre Otu

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Copyright © 2017 Grup Media Litera

Editor: Vidrașcu și fiii
Coordonare colecție și redactare: Ilieș Câmpeanu
Corectură: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OTU, PETRE

România în Primul Război Mondial: Neutralitatea
1914–1916/Petre Otu. – București: Litera, 2017

Index
ISBN 978-606-33-2068-2

I. Otu, Petre

94

PETRE OTU

ROMÂNIA
ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL
NEUTRALITATEA
1914–1916

București
2017

Petre Otu este absolvent al Academiei Militare, în prezent Universitatea Națională de Apărare Carol I (București), și al Facultății de Istorie a Universității Alexandru Ioan Cuza (Iași). Doctor în istorie, cercetător științific grad I și profesor universitar. Carieră didactică și științifică în Academia Militară (Universitatea Națională de Apărare Carol I), Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Universitatea din Pitești. Este autor, coordonator, coautor și editor al unor lucrări pe probleme de istorie modernă și contemporană a României, istorie militară românească, geopolitică și geostrategie. Dintre lucrările sale amintim *Înfrânți și uitați. Românii în bătălia de la Stalingrad* (1999), împreună cu Vasile-Ozunu, *Gheorghe I. Brătianu, Istorie și politică* (2003), împreună cu Aurel Pentelescu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda* (2005), lucrare care a obținut premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române, *Îmbrățișarea Anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939–22 iunie 1941* (2006), *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei* (2008), *Pace și război în spațiul românesc. Secolul al XX-lea* (2010), *Radiografierea unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza* (2011), împreună cu Maria Georgescu, și *Sub semnul lui Marte. Secvențe de istorie militară românească* (2016).

Nota redacției

Mare parte din materialul ilustrativ pentru acest volum ne-a fost pus la dispoziție, cu amabilitate, de profesorul Petre Otu. Având în vedere că sunt documente fotografice de epocă și au o valoare documentară inestimabilă, suntem siguri că cititorul va înțelege de ce publicarea lor ca atare este foarte importantă, deși calitatea unor imagini lasă de dorit.

Citatele din textul de bază își găsesc trimiterea exactă la Bibliografia selectivă de la sfârșitul volumului.

CUPRINS

Cronologie	7	Evoluția războiului (1915–1916)	82
Izbușnirea războiului mondial	15	În căutare de aliați	82
„Criza din iulie” și drumul spre catastrofă	15	Evoluții pe teatrele de acțiuni militare	85
Declanșarea războiului	21	România – între Antantă și Puterile Centrale	98
Organizarea militară a beligeranților	26	Antantofili versus germanofili	98
Opinia publică și războiul	29	Activitatea diplomatică în perioada neutralității ..	106
Planificarea strategică	34	Măsuri pentru întărirea armatei	113
Primele luni de confruntări ..	39	Planificarea strategică – subiect de negocieri și dezbateri	119
România la începutul războiului mondial	45	Trecerea Rubiconului	126
Poziția României față de izbușnirea războiului ..	45	Presiuni ale Antantei. „Acum ori niciodată”	126
Consiliul de coroană din 21 iulie/3 august 1914	51	Convenția militară și planul de operațiuni al armatei române	130
Măsuri pentru întărirea armatei (1913–1914)	55	Declanșarea războiului	134
Capacitatea combativă a armatei române	62	Momentul intrării României în război. Calcul politic și eroare militară	138
Neutralitate „leală și definitivă” sau „leală și provizorie”? ..	65	Bibliografie selectivă	140
Acordul secret cu Rusia (Acordul Sazonov–Diamandy)	69	Indice	144
Românii din monarhia dualistă și Imperiul Rus; loialitate dinastică și conștiință națională	74		
Sfârșit și început de domnie ..	78		

în război. Proiectul preconiza ca efortul principal al armatei române să fie îndreptat spre sud, împotriva Bulgariei. Acțiunea trebuia sprijinită de Rusia și urma să se conjuge cu ofensiva corpului expediționar de la Salonic.

14/27 iulie Prim-ministrul Ion I.C. Brătianu transmite guvernului rus un memorandum ca răspuns la proiectul rus de convenție politică. Brătianu solicita ca pacea să nu se încheie până ce statul român nu va fi intrat în posesia teritoriilor revendicate. De asemenea, se cerea ca Imperiul Rus, Franța și Marea Britanie să garanteze integritatea teritorială a statului român în configurația de până la intrarea în acțiune și egalitatea în drepturi cu puterile aliate în ce privește negocierile, semnarea păcii și prevederile ei. România se angaja să declare război Austro-Ungariei.

16/29 iulie La castelul Pless, un consiliu de război al Puterilor Centrale, la care au participat Erich von Falkenhaynn, șeful marelui stat major al armatei germane, Conrad von Hötzendorf, șeful statului major al armatei austro-ungare, și colonelul Petăr Gancev, reprezentant al armatei bulgare, a discutat planul de operațiuni împotriva României.

21 iulie/3 august Von Falkenhaynn, von Hötzendorf și generalul Nikola Jekov, șeful Secției operațiuni a armatei bulgare, se întâlnesc la Budapesta cu Enver Pașa, ministrul de război al Imperiului Otoman. Sunt definitivate operațiunile împotriva României, în eventualitatea intrării în război alături de Antantă – în esență, o defensivă activă în

Transilvania, operațiuni pe granița de sud a României și, ulterior, o fortare a Dunării.

23 iulie/5 august La castelul Pless se semnează convenția militară cu Planul de operațiuni al Puterilor Centrale împotriva României.

4/17 august La București sunt semnate convențiile politică și militară dintre România și Cvadrupla Alianță prin care se fixează condițiile pentru intrarea în război.

14/27 august La Cotroceni are loc consiliul de coroană convocat de regele Ferdinand cu scopul consultării principalilor lideri politici ai țării în vederea intrării în război. Consiliul a validat opțiunea guvernului, hotărând intrarea în război alături de Antantă. – Ministrul român Edgar Mavrocordat înmânează la Viena declarația de război a României adresată Austro-Ungariei.

15/28 august În cursul nopții se decretează mobilizarea armatei române – între altele, marele cartier general, patru comandamente de armată, șase comandamente de corp de armată, 20 de divizii de infanterie, o brigadă de grăniceri, două brigăzi de artilerie grea, 13 baterii de artilerie de munte, artileria antiaeriană, artileria zonelor fortificate (Turtucaia, Silistra, Cernavodă), aviația, Corpul automobile, marina militară, Cetatea București, regiunea fortificată Focșani–Nămoloasa–Galați. Totalul efectivelor s-a ridicat la 833 601 persoane, din care armata de operațiuni însuma 658 088 de militari, partea sedentară – 133 921, întreprinderi industriale militare – 41 592.

IZBUCNIREA RĂZBOIULUI MONDIAL

„Criza din iulie” și drumul spre catastrofă

Atentatul de la Sarajevo șocase Europa, dar perspectiva unui război general între națiunile bătrânului continent era considerată improbabilă, chiar dacă victima, Franz Ferdinand, era un simbol pentru o mare putere. În istoria recentă fuseseră și alte asasinat ale unor capete încoronate care au provocat crize mai mari sau mici, dar nu s-a ajuns la un război generalizat. Regele Italiei, Umberto I, a fost împușcat mortal la 29 iulie 1900. Alexandru Obrenović, regele Serbiei, și soția sa fuseseră uciși pe 11 iulie 1903, locul lui fiind luat de Petru I, din familia rivală Karagheorghevici. În timpul Primului Război Balcanic, la 18 martie 1913, regele George I al Greciei a fost omorât, tronul fiind preluat de fiul său diadohul Constantin.

Cele două războaie balcanice, recent încheiate, demonstraseră voința marilor puteri de a păstra pacea, dar existau situații îngrijorătoare pentru echilibrul european. Este vorba de Albania, stat creat în anii 1912–1913 și unde, în martie 1914, a fost instalat prințul Wilhelm de Wied, nepot al reginei Elisabeta a României. Apariția Albaniei, cap de pod al Austro-Ungariei și Italiei, avea scopul să blocheze accesul Serbiei și Muntenegrului la Marea Adriatică. Dar Wilhelm de Wied nu a reușit să controleze situația, el confruntându-se cu un război civil în toată regula. A fost nevoit să cedeze tronul la începutul lunii septembrie 1914.

Dincolo de evenimentele din Balcani, care generau îngrijorări, marile puteri europene se confruntau cu probleme grave. Marea Britanie avea de soluționat complicata problemă a autonomiei Irlandei. În Franța, capul de afiș îl deținea „afacerea Caillaux” ce a pornit de la soția omului politic de orientare radicală Joseph Caillaux, fost

Wilhelm de Wied (1876-1945). Între 7 martie și 2 septembrie 1914 a fost principe al Albaniei. În 1925 s-a stabilit în România, familia având o moșie la Fântânele (Bacău). A murit la Predeal (17 aprilie 1945), fiind înmormântat la Biserica Luterană din București.

prim-ministru în timpul celei de-a doua crize marocane și adept al înțelegerii cu Germania.

În Rusia, situația internă dădea semne de instabilitate accentuată, la care se adăugau problemele familiei imperiale. Țareviciul Alexei, bolnav de hemofilie, avusese un accident, țarina Alexandra nu își revenise din boala de nervi cronică, iar călugărul Grigore Rasputin,

înjunghiat de o femeie în chiar ziua asasinatului de la Sarajevo (ce coincidență!!), se găsea în Siberia, de unde a transmis o scrisoare îngrijorătoare pentru viitorul Rusiei imperiale.

În tabăra cealaltă, situația era oarecum diferită, dar nu lipseau marile probleme. Criza Imperiului Austro-Ungar era profundă și, după opinia unor cercuri influente, o cale de salvare părea războiul împotriva Serbiei. Asasinatul de la Sarajevo reprezenta astfel o șansă pentru a lichida focarul iredentist de la granițele sale sudice, mai ales că în urma crizei balcanice Austro-Ungaria ieșise umilită, fiind nevoită să accepte întărirea considerabilă a Serbiei. Din tabăra războinică, denumită și „tinerii rebeli“, făceau parte, între alții, Leopold von Berchtold, ministru de externe, Franz Conrad von Hötzendorf, șef al marelui stat major, Leon von Bilinski, ministru de finanțe, Alexander Hoyos, diplomat, șef de cabinet al contelui Berchtold și prieten apropiat al acestuia, contele Janos Forgach, ministru la Belgrad în perioada 1907-1911.

Leopold von Berchtold (1863-1942), ministru de externe al monarhiei dualiste (1912-1915). A avut un rol important în declanșarea conflictului mondial, semnând declarația de război adresată Serbiei (15/28 iunie 1914).

Dezbaterile privind conduita de urmat erau aprinse, întrucât existau și opinii de mare autoritate care nu împărtășeau soluția războinică. Între ei se detașa Ștefan Tisza, prim-ministru al Ungariei, care s-a opus cu vehemență atacării Serbiei. În cele din urmă a cedat, obținând doar angajamentul ca monarhia dualistă să nu recurgă la anexiuni teritoriale pe seama vecinului său.

Aflată la o răspântie a existenței sale, Austro-Ungaria nu putea să ia singură o decizie radicală, care ar fi declanșat o reacție a coaliției adverse. Ea avea nevoie de sprijinul german și de aceea a întreprins demersuri pentru a-l obține. La rândul lui, Berlinul, din teama de a nu pierde alianța cu monarhia dualistă, a cauționat acțiunile acesteia și i-a dat un „cec în alb“ care a reprezentat un punct nodal în drumul spre războiul mondial.

Împăratul Wilhelm al II-lea a trimis la 1/14 iulie 1914 o scrisoare împăratului Franz Josef în care recunoștea necesitatea de a apăra țara de primejdia provocată de agitația panslaviștilor ruși și sârbi și era gata să sprijine Austro-Ungaria.

Dar această asigurare generală nu era suficientă, astfel că, la 4 iulie 1914, a fost

Franz Conrad von Hötzendorf (1852-1925), feldmareșal și șef al statului major general al armatei austro-ungare (1906-1917). A fost membru al „partidei războinice“ din monarhia dualistă, care dorea măsuri dure de pedepsire a Serbiei, inclusiv prin război. (foto Hermann Torggler, 1915)

Ștefan Tisza (1861–1918). Format la Oxford și membru al unei foarte puternice familii aristocratice ungare, a fost premier al Ungariei (1903–1905; 1913–1917). A condus cu mână forte Ungaria și a acceptat soluția războiului doar constrâns. A fost ucis de soldați în timpul revoluției din Ungaria (1918–1919) ca unul dintre responsabili pentru declanșarea conflictului mondial.

trimis la Berlin contele Alexander Hoyos. Pe 5 iulie 1914, împăratul Wilhelm al II-lea și statul său major au promis Vienei sprijinul necondiționat al Germaniei pentru acțiunile întreprinse împotriva Serbiei.

Înarmată cu această asigurare formală, Austro-Ungaria a pregătit ultimatumul împotriva Serbiei. El era gata la 6/19 iulie, dar a fost trimis abia la 10/23 iulie, întrucât s-a așteptat ca delegația franceză, compusă din președintele Raymond Poincaré și premierul René Viviani, care efectuase o vizită în Rusia (7/20–11/24 iulie 1914), să se afle pe drumul de întoarcere și astfel capacitatea ei de reacție să fie diminuată. Documentul fusese de așa natură pregătit încât să fie respins, iar Austro-Ungaria să aibă un *casus belli*.

El critica dur atitudinea Serbiei din ultimii ani și incrimina largul concurs al autorităților sârbe în pregătirea atentatului. Autoritățile austro-ungare sollicitau Belgradului îndeplinirea unor condiții greu de acceptat de către orice stat suveran, dintre care reținem: condamnarea propagandei

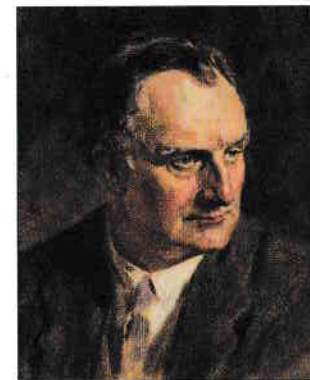
Franz Josef (1830–1916), împărat al Austriei (1848–1916) și rege al Ungariei (1867–1916). A avut o domnie de 68 de ani, cu zguduirii politice și sociale importante – revoluția din 1848, războaiele cu Franța și Italia (1859), cu Prusia (1866) – și drame personale (moartea fratelui Maximilian, sinuciderea singurului său fiu, Rudolf, asasinarea soției etc.).

Wilhelm al II-lea (1859–1941), împărat al Germaniei și rege al Prusiei (1888–1918). În politica externă a căutat să asigure țării sale un rol proeminent, ceea ce a provocat numeroase crize internaționale. A cauționat acțiunile Austro-Ungariei în iulie 1914, fiind unul dintre coautorii declanșării conflagrației mondiale. În timpul războiului va pierde din influență în favoarea cuplului Hindenburg–Ludendorff. A abdicat la 9 noiembrie 1918 și s-a refugiat în Olanda unde a trăit tot restul vieții.

contra Austro-Ungariei; pedepsirea tuturor celor care se făceau vinovați de denigrarea monarhiei dualiste; suprimarea oricărei publicații care incita la ură și la disprețuirea monarhiei; îndepărtarea din serviciul militar și din administrație a tuturor ofițerilor și funcționarilor culpabili de propagandă ostilă Budapestei și Vienei; participarea autorităților austro-ungare la ancheta declanșată împotriva participanților la complotul din 15/28 iunie aflați pe teritoriul sârb și la toate acțiunile vizând suprimarea mișcării subversive dirijate contra integrității teritoriale a monarhiei etc. (Vezi S.A.N.I.C – Fond Casa Regală, dosar 42/1914, fila 1–7.)

Răspunsul era așteptat în 48 de ore. Ultimatumul austro-ungar a determinat o intensificare considerabilă a activității diplomatice. Franța a sugerat Serbiei să accepte toate condițiile care nu îi afectau suveranitatea, iar Rusia a dat de înțeles miicii sale aliate că nu o va lăsa singură. Lordul

Edward Grey (1862–1933), om politic și diplomat britanic. A fost ministru al afacerilor externe (1892–1895; 1905–1916). A avut un rol important în criza sârbă din vara anului 1914, dar aprecierile acțiunilor sale sunt contradictorii. A încercat să prevină izbucnirea războiului, dar, în cele din urmă, Marea Britanie a declarat război Germaniei, motivul formal fiind anexarea Belgiei. (tablou de James Guthrie, cca 1924–1930)

România în Primul Război Mondial
Beligeranța 1916–1917
Petre Otu

LITERA®
Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Copyright © 2017 Grup Media Litera

Editor: Vidrașcu și fiii
Coordonare colecție și redactare: Iliș Câmpeanu
Corectură: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OTU, PETRE

România în Primul Război Mondial: Beligeranța
1916–1917/ Petre Otu. – București: Litera, 2017

Index
ISBN 978-606-33-2069-9

I. Otu, Petre

94

PETRE OTU

ROMÂNIA
ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL
BELIGERANȚA
1916–1917

București
2017

Petre Otu este absolvent al Academiei Militare, în prezent Universitatea Națională de Apărare Carol I (București), și al Facultății de Istorie a Universității Alexandru Ioan Cuza (Iași). Doctor în istorie, cercetător științific grad I și profesor universitar. Carieră didactică și științifică în Academia Militară (Universitatea Națională de Apărare Carol I), Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Universitatea din Pitești. Este autor, coordonator, coautor și editor al unor lucrări pe probleme de istorie modernă și contemporană a României, istorie militară românească, geopolitică și geostrategie. Dintre lucrările sale amintim *Înfrânți și uitați. Românii în bătălia de la Stalingrad* (1999), împreună cu Vasile-Ozunu, *Gheorghe I. Brătianu, Istorie și politică* (2003), împreună cu Aurel Pentelescu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda* (2005), lucrare care a obținut premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române, *Îmbrățișarea Anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939–22 iunie 1941* (2006), *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei* (2008), *Pace și război în spațiul românesc. Secolul al XX-lea* (2010), *Radiografierea unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza* (2011), împreună cu Maria Georgescu, și *Sub semnul lui Marte. Secvențe de istorie militară românească* (2016).

Nota redacției

Mare parte din materialul ilustrativ pentru acest volum ne-a fost pus la dispoziție, cu amabilitate, de profesorul Petre Otu. Având în vedere că sunt documente fotografice de epocă și au o valoare documentară inestimabilă, suntem siguri că cititorul va înțelege de ce publicarea lor ca atare este foarte importantă, deși calitatea unor imagini lasă de dorit.

Citatele din textul de bază își găsesc trimiterea exactă la Bibliografia selectivă de la sfârșitul volumului.

CUPRINS

Cronologie	7	Vara revanșei	95
Războiul mondial în toamna anului 1916	14	Preliminarii ale marilor confruntări. Proiectele strategice ale beligeranților pe frontul român	95
Confruntări pe teatrele de acțiuni militare	14	Bătălia de la Mărășești (11/24 iulie–19 iulie/1 august 1917)	98
Evoluții în plan politic	18	Bătălia de la Mărășești (24 iulie/6 august–21 august/3 septembrie 1917)	104
Campania armatei române în anul 1916	21	Bătălia de la Oituz (26 iulie/8 august–9/22 august 1917)	111
Capacitatea operativă în august 1916	21	Semnificații politico-strategice.	116
Ofensiva peste Carpați.	26	Votarea reformelor, criza politică, pregătiri de evacuare în Rusia.	118
Frontul de sud.	36	România ocupată (1916–1917)	122
„Bătălia trecătorilor“	46	Organizarea teritoriului.	122
Campania din Muntenia. Operațiunea de pe Neajlov–Argeș.	51	Regimul de ocupație al Puterilor Centrale.	126
Misiunea Militară Franceză ..	56	Exploatarea economică	131
Societatea românească și războiul	60	Armistițiul de la Focșani ..	133
Starea de spirit a populației și a armatei	60	Evoluții pe frontul român ..	133
Retragerea în Moldova.	63	Negocierea și semnarea armistițiului	137
Iarna suferințelor	68	Bibliografie selectivă	141
Viața politică	68	Indice	144
Presiuni rusești	69		
Reorganizarea armatei	75		
Sinuozitățile războiului mondial în anul 1917	87		
Revoluție în Rusia.	87		
Intrarea SUA în război alături de Antantă	90		
Confruntări militare	92		

RAZBOIUL MONDIAL ÎN TOAMNA ANULUI 1916

Confruntări pe teatrele de acțiuni militare

Anul 1916 este considerat, îndeobște, unul al marilor ofensive, în primul rând ofensivele Puterilor Centrale de la Verdun și de pe frontul italian și cele ale Antantei de pe Somme și de pe frontul de est, ultima fiind cunoscută sub numele comandantului trupelor ruse, generalul Aleksei Brusilov.

În momentul intrării României în conflict la mijlocul lunii august 1916, bătălia de la Verdun, care determinase în bună măsură decizia Bucureștiului de a pune capăt neutralității, intrase într-o fază de uzură și stabilizare. Germanii nu au reușit să obțină victoria, inițiativa fiind preluată de francezi. Prin două mari ofensive, în octombrie și decembrie 1916, ei au recucerit mare parte din obiectivele pierdute la începutul campaniei. La 18 decembrie 1916, confruntarea de la Verdun a luat sfârșit.

Concomitent, la 1 iulie 1916, după o pregătire de artilerie de o săptămână, a început bătălia de pe Somme, al doilea eveniment militar ca importanță pe frontul de vest în anul 1916. Organizarea ei a urmărit să degajeze Verdunul de presiunea forțelor germane, să susțină ofensiva rusă și să uzeze forțele adverse. Aliații au preconizat trei armate engleze și una franceză, cu un total de 40 de divizii, la care se adăugau alte unități și formațiuni. Ele dispuneau de aproape 2 900 de piese de artilerie de diferite calibre, dintre care 900 de artilerie grea, și de 300 de aeroplane.

În sectorul de atac al Aliaților, germanii dispuneau de Armata II cu opt divizii, la care se adăugau alte șapte în rezervă, dintre care trei fuseseră retrase de la Verdun pentru refacere. Acestea aveau 1 550 de piese de artilerie și 115 de aparate de zbor.

Începută la 1 iulie 1916, bătălia de pe Somme a continuat, cu unele intermitențe, până către sfârșitul lunii noiembrie. Deși aveau o mare superioritate, Aliații au obținut rezultate foarte modeste, pătrunderea realizată fiind de 8–12 kilometri. În schimb, pierderile lor au fost enorme – britanicii 419 654 de oameni (morți, răniți și dispăruți), iar francezii 202 567. Pierderile germanilor s-au cifrat la 437 322 de morți, răniți și dispăruți.

Ofensiva de pe Somme nu și-a atins obiectivele, dar a contribuit la uzura forțelor germane, a descongestionat Verdunul și i-a împiedicat pe germani să transfere forțe pe frontul de est unde cea mai importantă confruntare a fost Ofensiva Brusilov declanșată la 4 iunie 1916 și care a continuat până către intrarea României în conflict, respectiv 13 august 1916.

Pe frontul austro-italian, armata italiană a desfășurat între 6–17 august 1916 a șasea bătălie de la Isonzo, cucerind Monte Sabatino și Gorizia. Pe fondul acestor succese, odată cu aderarea României la Antantă, Italia a declarat război Germaniei la 14/27 august 1916.

Aspecte din timpul bătăliei de pe Somme

Pe frontul de la Salonic, ce interesa direct România, trupele aliate comandate de generalul Maurice Sarrail nu numai că nu au reușit să-și îndeplinească obligațiile asumate prin convenția din 4/17 august 1916, dar au fost ele însele atacate. În aceste condiții, proiectata ofensivă pentru sprijinirea intrării României în război a fost amânată. După respingerea atacului bulgar, corpul expediționar aliat a reluat ofensiva, dar fără vigoarea necesară pentru a influența evoluția operațiunilor pe frontul românesc. Totuși, s-a cucerit Monastirul (19 noiembrie 1916).

Anul 1916 s-a încheiat fără ca vreuna din taberele beligerante să obțină un rezultat decisiv. Planificarea pentru anul 1917 s-a realizat la Conferința de la Chantilly din 15-16 noiembrie 1916. Reprezentanții Antantei au decis ca în anul următor să dea un caracter decisiv campaniilor militare. Între altele, s-a proiectat scoaterea Bulgariei din război, scop în care corpul expediționar de la Salonic urma să fie întărit și să ajungă la 23 de divizii.

Însă sfârșitul de an 1916 a consemnat și schimbări importante la nivelul înalțelor comandamente aliate. Mai întâi, la 29 august 1916

Tranșee austriece la Monte San Michele la sud-vest de Gorizia

19 noiembrie 1916. Trupe franceze intră în Monastir.

generalul Erich von Falkenhayn a fost înlocuit din funcția de șef al statului major general german. Împăratul l-a numit pe mareșalul Paul von Hindenburg, secondat de Erich von Ludendorff. Cei doi au condus armata germană până la sfârșitul războiului, subordonând necesităților acestuia întreaga politică a Germaniei. Două cauze au dus la demiterea lui Falkenhayn – eșecul de la Verdun și aprecierea greșită a momentului intrării României în război. El a fost numit comandant al Armatei IX care a dat mult de furcă armatei române.

Și în tabăra Antantei au avut loc schimbări importante. Pe fondul crizei economice și politice, guvernul francez condus de Aristide Briand a reorganizat înaltul comandament. La 12 decembrie 1916, Joseph Joffre a fost avansat mareșal și înlocuit din funcția de șef la marelui cartier general, lui imputându-i-se, în primul rând, eșecurile din anii 1915-1916. În locul său a fost numit generalul Robert Nivelle, care nu s-a dovedit la înălțimea cerințelor.

România în Primul Război Mondial
Marea Unire – 1918
Petre Otu

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Copyright © 2017 Grup Media Litera

Editor: Vidrașcu și fiii
Coordonare colecție și redactare: Ilieș Câmpeanu
Corectură: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OTU, PETRE

România în Primul Război Mondial: Marea Unire
1918/ Petre Otu. – București: Litera, 2017

Index
ISBN 978-606-33-2070-5

I. Otu, Petre

94

PETRE OTU

Institutul pentru Studii Politice de Apărare
și Istorie Militară

ROMÂNIA
ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL
MAREA UNIRE
1918

București
2017

Petre Otu este absolvent al Academiei Militare, în prezent Universitatea Națională de Apărare Carol I (București), și al Facultății de Istorie a Universității Alexandru Ioan Cuza (Iași). Doctor în istorie, cercetător științific grad I și profesor universitar. Carieră didactică și științifică în Academia Militară (Universitatea Națională de Apărare Carol I), Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Universitatea din Pitești. Este autor, coordonator, coautor și editor al unor lucrări pe probleme de istorie modernă și contemporană a României, istorie militară românească, geopolitică și geostrategie. Dintre lucrările sale amintim *Înfrânți și uitați. Românii în bătălia de la Stalingrad* (1999), împreună cu Vasile-Ozunu, *Gheorghe I. Brătianu, Istorie și politică* (2003), împreună cu Aurel Pentelescu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda* (2005), lucrare care a obținut premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române, *Îmbrățișarea Anacondei. Politica militară a României în perioada 1 septembrie 1939–22 iunie 1941* (2006), *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei* (2008), *Pace și război în spațiul românesc. Secolul al XX-lea* (2010), *Radiografierea unei trădări. Cazul colonelului Alexandru D. Sturdza* (2011), împreună cu Maria Georgescu, și *Sub semnul lui Marte. Secvențe de istorie militară românească* (2016).

Nota redacției

Având în vedere că materialul ilustrativ e reprezentat de documente fotografice de epocă cu o valoare documentară inestimabilă, suntem siguri că cititorul va înțelege de ce publicarea lor ca atare este foarte importantă, deși calitatea unor imagini lasă de dorit.

Citatele din textul de bază își găsesc trimiterea exactă la Bibliografia selectivă de la sfârșitul volumului.

Cele patru volume ale acestei serii dedicate împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire au apărut sub auspiciile Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

CUPRINS

Introducere	7	Sfârșitul Primului Război Mondial.	
Cronologie	9	Victoria Antantei	81
Mersul războiului mondial în anul 1918	17	Evenimente politice,	
Evoluții în plan politic	17	confruntări militare	81
Confruntări pe teatrele		Armistiții	85
de acțiuni militare	26	Consecințe ale războiului	90
Revoluția națională în Basarabia	31	Marea Unire	92
Basarabia în contextul		Reintrarea României	
revoluției ruse din		în război	92
februarie/martie 1917	31	Reunirea Bucovinei	
De la gubernie la republică	37	cu România	100
Intrarea armatei române		Unirea Transilvaniei	
în Basarabia	40	și Banatului cu România	105
România de la armistițiu la pace	51	Apărarea Marii Uniri și recunoașterea ei internațională	115
Sfârșitul alianței		Trecerea liniei Mureșului	115
româno-ruse. De la alianță		Bătălia de pe Tisa	
la beligeranță	51	și ocuparea Budapestei	119
Soluția Averescu	56	Recunoașterea	
Guvernarea Marghiloman	66	internațională	127
Tratatul de pace		Cuvânt de încheiere	133
de la București	66	Bibliografie selectivă	141
Unirea Basarabiei	71	Indice	143

aderă la actul unirii Transilvaniei și Banatului cu România.

10 septembrie Semnarea Tratatului cu Austria la Saint Germain-en-Laye, Franța, care recunoștea unirea Bucovinei. România a refuzat să îl semneze. A făcut acest lucru la 10 decembrie, la aceeași dată punându-și semnătura și pe Tratatul minorităților. Tratatul a intrat în vigoare la 16 iulie 1920, iar pentru România la 4 septembrie 1920.

2 noiembrie Marele cartier general român dispune începerea retragerii armatei române de pe teritoriul ungar, în patru etape.

27 noiembrie Tratatul de la Neuilly sur Seine cu Bulgaria. Se recunoștea apartenența Cadrilaterului la România. Guvernul român a semnat tratatul la 10 decembrie 1919.

1920

20 martie Se încheie a patra și ultima etapă a retragerii armatei române de pe teritoriul ungar.

4 iunie Tratatul de la Trianon dintre Puterile Aliate și Asociate cu Ungaria. Aceasta din urmă recunoștea unirea Slovaciei și Ucrainei subcarpatice cu Cehoslovacia, a Croației, Sloveniei, Voivodinei, a vestului Banatului și a regiunii Bačka cu Serbia. S-a recunoscut, de asemenea, unirea Transilvaniei și Banatului cu România. Din partea română, documentul a fost semnat de Nicolae Titulescu și dr. Ioan Cantacuzino.

28 octombrie Tratatul de la Paris prin care Franța, Marea Britanie și Italia au recunoscut unirea Basarabiei cu România.

MERSUL RĂZBOIULUI MONDIAL ÎN ANUL 1918

Evoluții în plan politic

Anul 1917, considerat unul al „marilor crize”, s-a încheiat nedecis, în pofida marilor schimbări intervenite, dintre care se detașează ca importanță revoluțiile din Rusia din martie și noiembrie 1917 și intrarea Statelor Unite ale Americii în război alături de Antantă. De reținut însă că Washingtonul a preferat formula de asociat și nu de membru deplin al acesteia.

Un eveniment de excepțională importanță cu urmări asupra conflagrației mondiale și a întregului secol XX a fost lansarea, la 8 ianuarie 1918, de către președintele american Woodrow Wilson în fața Congresului a programului său de pace („Cele 14 puncte”).

Intrând într-un conflict mondial, SUA înțelegeau să-i pună capăt și să modeleze configurația lumii postbelice potrivit valorilor și principiilor proprii. Cele 14 puncte au fost împărțite de Wilson în două secțiuni – obligatorii și deziderabile. În prima categorie au intrat, între altele, diplomația deschisă, accesul liber la spațiile maritime și oceanice, rezolvarea problemelor coloniale, reducerea armamentelor, libertatea comerțului și desființarea barierelor comerciale, evacuarea teritoriilor rusești și înființarea unei organizații internaționale – Liga (Societatea) Națiunilor – investite cu misiunea de a armoniza interesele contradictorii ale statelor și de a asigura pacea

Woodrow Wilson (1856–1924), președinte al SUA, una dintre personalitățile care au dominat Conferința de pace de la Paris.

mondială. Din categoria punctelor deziderabile amintim autonomia minorităților din Imperiile Austro-Ungar și Otoman; evacuarea României, Serbiei și Muntenegrului; revenirea Alsaciei și Lorenei în componența Franței; restabilirea Belgiei; refacerea Poloniei și asigurarea accesului ei la mare.

Viziunea SUA se baza pe principiul securității colective și propunea o pace fără învinși și fără învingători. Era o perspectivă revoluționară în relațiile internaționale, necunoscută pentru marile puteri europene, care își reglaseră până atunci raporturile pe principiul echilibrului de forțe. De aceea, Wilson este considerat unul dintre fondatorii liberalismului (idealismului) în relațiile internaționale. Puterea trebuia pusă în slujba păcii și nu a războiului, a excesului de egoism al statelor, a agresiunii.

Reacțiile în rândul beligeranților au fost diverse. În general, țările Antantei au fost reticente în a comenta viziunea americană, întrucât erau convinse că, fără puternicul aliat care li se alăturase, nu puteau obține victoria. Evident, Franța a fost nemulțumită că revenirea Alsaciei și Lorenei era trecută în categoria punctelor deziderabile și nu obligatorii, după cum ajustarea imparțială a pretențiilor coloniale nu avea cum să fie primită favorabil de Marea Britanie și de celelalte metropole. Rezervele față de programul de pace american vor fi exprimate plenar în timpul Conferinței de pace de la Paris.

În tabăra cealaltă, prima reacție s-a consemnat la 24 ianuarie 1918. Cancelarul german Georg von Hertling și ministrul de externe al Austro-Ungariei, Ottokar von Czernin, și-au declarat sprijinul pentru unele puncte ale programului președintelui american (libertatea mărilor, diplomația deschisă, libertatea comerțului etc.), dar au respins altele (rezolvarea problemelor din Rusia și Polonia și a coloniilor, retrocedarea teritoriilor ocupate de austro-ungari etc.).

Lansat și ca replică la „Decretul asupra păcii” adoptat după ce bolșevicii preluaseră puterea în Petrograd, Programul de pace al președintelui Wilson a stat la baza negocierilor din timpul Conferinței de pace de la Paris, deși Congresul american nu a ratificat tratatul de la Versailles din 28 iunie 1919.

Georg von Hertling (1843–1919), om politic bavarez, profesor la universitățile din Bonn și München. Între 1912 și 1917 a fost prim-ministru al Bavariei. La 1 noiembrie 1917 a preluat funcția de cancelar al Reichului, pe care a deținut-o până la 3 noiembrie 1918. A avut relații dificile cu comandanții militari și s-a dovedit un lider slab.

Evenimente decisive au avut loc și în estul continentului european, Germania și aliații ei reușind să-și impună voința. După preluarea puterii de către bolșevici, o problemă acută pentru noii conducători de la Petrograd și apoi Moscova a fost Ucraina, care parcursese anterior anumiți pași pe calea constituirii structurilor statale. Lenin nu a acceptat formarea unui stat ucrainean separat de Rusia, ceea ce a generat numeroase dispute între Petrograd (ulterior Moscova) și Kiev.

În baza principiului dreptului la autodeterminare care căpătase valoare de adevărată „dogmă” a procesului revoluționar, Rada Centrală, recunoscută de guvernul provizoriu la 3 iulie 1917, a decretat, la 7/20 noiembrie 1917, autonomia Ucrainei, aceasta rămânând legată numai federativ de Rusia. Un asemenea act nu putea să lase indiferent Petrogradul, care i-a declarat război, sub pretextul că Ucraina nu-i permitea să treacă spre Don împotriva generalului Kaledin, marele dușman al bolșevicilor.

Ucraina a fost proclamată republică independentă la 9 ianuarie 1918, prin publicarea celui de-al patrulea „Universal” (decret al Radei Centrale). Acest act de independență a fost motivat de hotărârea guvernului bolșevic al Rusiei de a încheia pace cu Germania în numele întregii Rusii, deci și al Ucrainei. Kievul a fost nemulțumit de o asemenea atitudine, astfel încât a preferat să rupă legăturile cu noul regim bolșevic.

La sfârșitul anului 1917 și începutul lui 1918, Ucraina a fost curtată intens de Franța și Marea Britanie, care au și recunoscut-o ca stat. Parisul și Londra sperau să mențină frontul oriental activ, ca germanii să nu poată transfera trupe pe frontul de vest și astfel să încline balanța în favoarea lor.

Dar insistențele occidentale, în special franceze, nu au avut nici un efect, Berthelot informându-l, la 26 ianuarie 1918, pe Georges Clemenceau, prim-ministrul francez, că Ucraina a început tratativele cu Puterile Centrale. Ele s-au desfășurat cu rapiditate, în condițiile în care cele ale Radei cu bolșevicii se dovedeau mult mai dificile decât se aștepta. Pacea dintre Ucraina și Puterile Centrale s-a încheiat la 27 ianuarie/9 februarie 1918 la Brest-Litovsk. Austria a fost nevoită să renunțe la planurile sale și a promis crearea unui așa-zis Regat al Haliciului, care să înglobeze Galiția Orientală, Bucovina și Rusia subcarpatică (Carpatorusia). În schimb, Ucraina a acceptat să furnizeze Austriei un milion de tone de grâu, ceea ce a determinat ca această înțelegere să fie denumită și „pacea pâinii”.

Bolșevicii nu au renunțat la Ucraina, astfel că forțele lor au ocupat Kievul. Trupele austro-germane au trecut la acțiune și au reocupat capitala ucraineană la 17 februarie/2 martie 1918, după ce, cu o zi înainte, Simion Petliura, în fruntea unui detașament, a intrat în capitală fiind întâmpinat de populație, după cum relata generalul Constantin Coandă, reprezentantul guvernului român, „cu pâine și sare, cu flori și aclamații”.

Raporturile dintre regimul bolșevic și Puterile Centrale au parcurs un drum sinuos. Negocierile au început relativ imediat după încheierea armistițiului, dar nu au dus la nici un rezultat, germanii refuzând propunerea lui Lenin de încheiere a unei păci fără anexiuni și fără despăgubiri, ceea ce ar fi însemnat păstrarea integrității Rusiei imperiale. Una dintre cauzele prelungirii tratatelor o reprezintă disputele dintre liderii bolșevici asupra căii de urmat. Nikolai Buharin, lider al comuniștilor de stânga, aprecia că o pace separată cu Germania

Nikolai Ivanovici Buharin (1888–1938), revoluționar bolșevic și important om politic sovietic. În 1938, în timpul mării epurări staliniste, a fost judecat și executat prin împușcare de NKVD.

Delimitarea zonelor de influență conform tratatului de pace de la Brest-Litovsk

